

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Aija Suntioinen, talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue

Keski-Suomen hyvinvointialueen asiantuntijalausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle 11.10.2024

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Hyvinvointialueiden valtionrahoitus kehyskaudelle 2025-2028 on riittämätön

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 sisältää hyvinvointialueiden taloutta koskevan osion. Hyvinvointialueiden yleiskatteiseen rahoitukseen ehdotetaan yhteensä 26,2 mrd. euroa vuodelle 2025. Rahoitus kasvaa vuoteen 2024 verrattuna 1,6 mrd. euroa. Kasvu selittyy pääosin sillä, että rahoitukseen lisätään lakisääteinen rahoituksen jälkikäteistarkistus koskien vuotta 2023, noin 1,4 mrd. euroa.

Talousarvioesityksessä esitetty hyvinvointialueiden valtion rahoitus on alimitoitettu ja riittämätön. Rahoitus ei vastaa täysimääräisesti hyvinvointialueille vuoden 2023 alussa siirtyneen toiminnan tosiasiallista kustannustasoa eikä vuosina 2023-2024 tapahtunutta kustannustason muutosta. Vuonna 2023 hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä oli noin 1,35 Mrd. euroa. Talousarvioesityksessä todetaan, että vuonna 2024 alueiden tuloksen ennustetaan olevan 1,5 Mrd. euroa alijäämäinen. Vuotta 2023 vastaava rahoituksen vaje on siis toteutumassa myös vuonna 2024, sillä hyvinvointialueiden rahoituksen perusteisiin ei vuodelle 2024 ole tehty muutoksia.

Rahoituksen jälkikäteistarkistus korjaa rahoituksen tasoa vuodelle 2025. Jälkikäteistarkistuksen tarkoituksena on varmistaa, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista. Jälkikäteistarkistuksen määrä määritetään koko maan tasolla. Koko maan tasolla määritelty jälkikäteistarkistus kohdennetaan alueille rahoituslain määräytymistekijöiden perusteella. Näin ollen jälkikäteistarkistus ei yksittäisen alueen osalta varmistaa sitä, että laskennalliset kustannukset eivät erkane todellisista kustannuksista. Vuoden 2023 yleiskatteisen rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välisenä erotuksena määritellyn vuoden 2025 rahoituksessa huomioitavan jälkikäteistarkistuksen osalta nähdään, että hyvinvointialuekohtaisesti on merkittäviä eroja siinä, kuinka jälkikäteistarkistus vastaa alueen yleiskatteisen rahoituksen ja toteutuneiden kustannusten välistä eroa. Tämä syventää alueiden eriytymistä eikä jälkikäteistarkistuksen tarkoitus toteudu. Keski-Suomen hyvinvointialueella jälkikäteistarkistuksen määrä vuoden 2025 rahoituksessa on 67 miljoonaa euroa kun vuoden 2023 toteutunut alijäämä oli 113,5 miljoonaa euroa. Keski-Suomen hyvinvointialueen rahoituksen kasvu vuodelle 2025 on 7 % kun alueiden rahoitus yhteensä kasvaa 8,9 %. Valtion yleiskatteinen rahoitus jää Keski-Suomen hyvinvointialueelle pysyvästi merkittävästi pienemmäksi kuin hyvinvointialueelle siirtyneen toiminnan tosiasialliset kustannukset olivat.

Talousarvioesitykseen sisältyvät uudet julkisen talouden suunnitelman mukaiset sopeutustoimet ja hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden keventäminen eivät korjaa

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Aija Suntioinen, talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue

hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelmaa, eli velvoitteisiin nähden riittämätöntä rahoitusta ja ylituukkaa talouden sääntelyä. Todennäköistä on, että näiden sopeutustoimien seurauksena hyvinvointialueiden taloudellinen tasapainotila heikkenee entisestään, sillä tehtävien ja velvoitteiden keventämistä vastaavaa rahoituksen leikkausta alueille ei voida täysimääräisesti sopeuttaa hyvinvointialueiden toiminnassa ja taloudessa. Keski-Suomen hyvinvointialueen arvion mukaan velvoitteiden keventämiselle arvioidut taloudelliset säästöt ja niitä vastaava rahoituksen leikkaukset ovat osin ylimitoitettu.

Keski-Suomen hyvinvointialueella julkisen talouden suunnitelmassa päätettyjä tehtävämuutoksia vastaava rahoituksen leikkaus on noin 20 miljoonaa euroa vuonna 2025 ja 30 miljoonaa euroa vuonna 2028. Tämän verran hyvinvointialueen toimintaa ja taloutta tulee siis sopeuttaa lisää jo hyväksyttyyn talouden tuottavuus- ja tasapainottamisohjelmaan verrattuna. Sopeutustarve vastaa laskennallisesti noin 400-600 henkilötyövuoden vähennystä tilanteessa, jossa Keski-Suomen hyvinvointialue kärsii jo merkittävästä henkilöstöpulasta ja on monen palvelun osalta Avi:n ja Valviran valvonnan kohteena, koska ei kykene nykyiselläänkään täyttämään kaikkia lainsäädännössä asetettuja tehtäviä ja velvoitteita. Lisäksi 23.9.2024 julkaistujen päivitettyjen rahoituslaskelmien mukaan hyvinvointialueen vuoden 2025 rahoitus väheni 6,6 miljoonaa euroa lopullisten tarvekerrointen päivityksen myötä.

Talousarvioesityksen mukaisella rahoituksella hyvinvointialueet eivät voi kattaa taseeseen kertyneitä alijäämiä lainsäädännön mukaisesti vuoteen 2026 mennessä

Talousarvioesityksessä on todettu, että ”Lähtökohtaisesti hyvinvointialueiden tulee sopeuttaa menokehityksensä valtion rahoituksen asettamiin puitteisiin. Tätä tukevat myös hyvinvointialueiden taloutta koskevat säännökset, kuten kertyneen alijäämän kattamisvelvoite.” Samaan aikaan talousarvioesityksen sivulla Y93 on kuvattu arvio hyvinvointialueiden tuloista ja menoista. Arvion mukaan hyvinvointialueiden yhteenlaskettu kertynyt alijäämä vuoden 2026 lopussa on -3,6 Mrd. euroa. Laskelmassa on jo huomioitu hyvinvointialueiden omat sopeutustoimenpiteet kuluvalle vuodelle. Hyvinvointialueiden tuloja ja menoja kuvaavassa laskelmassa on siis arvioitu, että hyvinvointialueet eivät pysty kattamaan alijäämiään eikä rahoitus siten ole riittävä hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden hoitamiseen. Laskelma tarkoittaa myös riskiä valtion talouden kehyksiin, sillä kehyksiin varattu valtion rahoitus hyvinvointialueille on vuosina 2023-2026 yhteenlaskettuna -3,6 Mrd. euroa ja kehyskauden loppuun mennessä -6,1 Mrd. euroa alimitoitettu.

Hyvinvointialueissa määritelty alijäämänkattamisvelvoite ja arviointimenettelyn kriteeristö on otettu suoraan kuntalainsäädännöstä, sillä erotuksella, että hyvinvointialueiden alijäämän kattamisaikataulu on vuoden tiukempi kuin kuntataloudessa. Alueilla ei kuitenkaan ole käytettävissä samoja keinoja talouden tasapainottamiseen kuin kunnilla on ollut. Hyvinvointialueilla ei esim. ole verotusoikeutta eikä laajaa yleistä toimialaa. Toisin sanoen rajatulla toimialalla toimivilla ja lainsäädännössä tarkasti määrättyllä palveluiden järjestämisvastuulla hyvinvointialueilla ei ole tosiasiallista mahdollisuutta kattaa miljardiluokkaan nousevia kertyneitä alijäämiä ilman, että valtion rahoituksen tasoa korjataan tai alijäämän kattamismenettelyä muutetaan. Alkuperäisten rahoituslaskelmien mukaisesti hyvinvointialueiden olisi pitänyt aloittaa toimintansa vuonna 2023 rahoituksellisesti

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Aija Suntioinen, talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue

tasapainoisessa tilanteessa ja rahoitukseen kohdistuvien leikkausten oli määrä alkaa asteittain vuodesta 2025 alkaen (palvelutarpeen kasvun huomiointi rahoituksen tasossa vain 80 %:sti vuodesta 2025 alkaen).

Hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen on oikeansuuntainen toimi, mutta se ei saa vaarantaa perustason palvelujen vahvistamista, hoitoon pääsyä ja heikentää hyvinvointialueiden talouden tasapainoa. Tehtävämuutoksia vastaavat rahoituksen leikkaukset ovat osin ylimitoitettuja.

Talousarviossa huomioidut julkisen talouden suunnitelman mukaiset hyvinvointialueita koskevat uudet sopeutustoimet tulevat näkymään kansalaisille sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuuden ja laadun heikennyksinä. Nykyisessä toimintaympäristössä on kuitenkin kannatettavaa, että hyvinvointialueiden lakisääteisiä tehtäviä ja velvoitteita arvioidaan ja kevennetään. Julkisen talouden tilanne ja henkilöstön saatavuus ei mahdollista palveluiden järjestämistä nykyisten tehtävien ja velvoitteiden puitteissa, jotka on säädetty erilaisessa toimintaympäristössä. Osa suunnitelluista muutoksista on kuitenkin ristiriidassa hyvinvointialueuudistuksen tavoitteiden kanssa ja toimenpiteet heikentävät hyvinvointialueiden talouden tasapainotilaa entisestään.

Talousarvioesityksessä huomioidut euromääräisesti merkittävimmät toimet ovat hoitotakuuaikojen pidentäminen, hoitajamitoituksen muutos ja asiakasmaksujen korotukset.

lääkkäiden ympärivuorokautisen hoitajamitoituksen muutos 0,65:sta 0,6:een on kannatettava. Hoitajamitoituksen muutos helpottaa henkilöstön vaikeaa saatavuustilannetta. Esimerkiksi Keski-Suomen hyvinvointialueella on tällä hetkellä laitoshoidon ja asumispalvelujen asumispaikkoja suljettuna henkilöstövajeen vuoksi samalla, kuin asiakkaat odottavat vapaita asumispaikkoja. Muutokset hoitajien määrässä helpottavat tilannetta. Näiden muutosten lisääminen sopimuksiin, joilla ostetaan palveluita yksityisiltä yrityksiltä, vaatii kuitenkin uusia neuvotteluja. Lisäksi ei ole varmaa, saavutetaanko rahallisia säästöjä täysimääräisesti näiden muutosten myötä.

Perusterveydenhuollon ja suun terveydenhuollon hoitotakuuaikojen pidentäminen on sen sijaan ristiriitainen toimenpide suhteessa hyvinvointialueuudistuksen tavoitteisiin. Hoitotakuun muutos ei vie palvelujärjestelmän kehittämistä oikeaan suuntaan suhteessa perustason ja hoitoon pääsyn vahvistamisen tavoitteen kanssa. Keski-Suomen hyvinvointialueen tavoite ei ole optimoida perusterveydenhuollon hoitojonoja 3 kuukauteen ja suun terveydenhuollon hoitojonoja 6 kuukauteen laskennallisen säästötavoitteen saavuttamiseksi, vaan hoitaa potilaat mahdollisimman nopeasti perustasolla kansalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Mitä nopeammin hoidon tarpeeseen vastataan, niin se vähentää raskaampien palveluiden tarvetta ja niistä aiheutuvia lisäkustannuksia.

Hoitotakuun muutosten osalta valtakunnalliseksi talouden säästötavoitteeksi ja rahoituksen leikkaukseksi on talousarvioesityksessä esitetty 121,2 miljoonaa euroa, josta Keski-Suomen hyvinvointialueen osuus on noin 6 miljoonaa euroa. Tämän suuruusluokan rahoituksen leikkausta vastaava toiminnan sopeuttaminen tarkoittaisi yli 100 henkilötyövuoden vähentämistä peruspalveluista. Käytännössä tämä ei ole mahdollista, sillä Keski-Suomen

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Aija Suntioinen, talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue

hyvinvointialueella on jo nyt pulaa ammattitaitoisesta henkilöstöstä ja palveluissa on hoitojonoja. Vaikka hoitotakuuta lainsäädännöllisesti pidennetään, niin Keski-Suomen hyvinvointialueen tavoitteena on hoitaa potilaat perustasolla mahdollisimman nopeasti eikä tarpeettomasti kasvattaa hoitojonoja. Ottaen huomioon edellä mainitut asiat, 121,2 miljoonan euron leikkaus hyvinvointialueiden rahoituksesta on liian suuri. Leikkaus on suurempi kuin mitä alueet todellisuudessa pystyvät säästämään kustannuksissa hoitotakuun muutoksen perusteella. Kyseisellä päätöksellä heikennetään hyvinvointialueiden taloudellista tasapainotilannetta ja siten edelleen heikennetään alueiden kykyä järjestää perustason palveluita.

3.10.2024 hyväksytyn asiakasmaksuasetuksen mukaisia asiakasmaksujen korotuksia ei tule vähentää alueiden rahoituksesta etukäteen, vaan muutosten vaikutus tulee huomioida rahoituksen jälkikätestarkistuksen kautta voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Asiakasmaksutuottojen todelliseen kertymään vaikuttaa myös terveydenhuollon maksukatto, joka leikkaa osan korotusten vaikutuksesta hyvinvointialueiden tulokertymään. Maksujen korotukset todennäköisesti lisäävät myös hyvinvointialueiden asiakasmaksuista johtuvien luottotappioiden määrää ja voivat vaikuttaa palvelujen käyttöön ja siten maksukertymään. Näistä syistä johtuen todellinen maksukertymä hyvinvointialueille ei tule olemaan yhtä suuri kuin laskennallinen arvio maksujen korotuksista, vaikka muutosten vaikutuksia sinänsä pystyttäisiinkin etukäteen arvioimaan. Kun samaan aikaan hyvinvointialueiden yleiskatteisesta rahoituksesta vähennetään etukäteen täysimääräisesti arvioitu maksujen korotuksen vaikutus maksutuottoihin, on yhtälö hyvinvointialueen kannalta negatiivinen. Hyvinvointialueiden rahoitusta vähennetään enemmän kuin maksujen korotukset todellisuudessa lisäävät maksukertymää ja toimenpide tosiasiallisesti vähentää hyvinvointialueiden rahoitusta.

Keski-Suomen hyvinvointialue näkee, että hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden keventämistä kannattaa jatkaa vastaamaan nykyistä hyvinvointialueiden toimintaympäristöä. Hyvinvointialueiden olosuhteet ja toimintaedellytykset poikkeavat toisistaan merkittävästi, jolloin kategorinen normiohjaus ei johda toiminnallisesti ja taloudellisesti edulliseen lopputulokseen eri alueilla. Ohjauksen tulisi perustua enemmän tavoitteisiin ja vaikuttavuuteen, jolloin hyvinvointialueilla on mahdollisuus paikallisiin ratkaisuihin omat alueelliset ominaispiirteet ja vahvuudet huomioiden. Velvoittavan lainsäädännön purkamisella tulisi tehdä myös sellaisia muutoksia, jotka parantavat hyvinvointialueiden talouden tasapainotilaa ja lisäävät hyvinvointialueiden talouden sopeuttamismahdollisuuksia. Mikäli muutosten vaikutukset leikataan hyvinvointialueiden rahoituksesta ylimitoitetusti, muutokset eivät vahvista hyvinvointialueiden taloutta eivätkä siten auta ratkaisemaan hyvinvointialueiden rahoituksen ja tehtävien ja velvoitteiden epätasapainoa vaan päinvastoin heikentävät hyvinvointialueiden taloutta.

Asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle
Aija Suntioinen, talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue

Yhteenveto

Hyvinvointialueen näkökulmasta ensisijaista on, että julkisen talouden suunnitelmassa ja valtion talousarviossa tehtävillä päätöksillä korjattaisiin hyvinvointialueiden rahoituksen perusongelmaa ja varmistettaisiin, että hyvinvointialueiden valtion rahoitus vastaa niiden tehtävien ja velvoitteiden edellyttämää tasoa.

Taseen kertyneiden alijäämien kattaminen hyvinvointialuelain mukaisesti vuoden 2026 loppuun mennessä ei ole mahdollista talousarvioesityksen mukaisella rahoituksella, kuten talousarvioesitykseen sisältyvässä arviolaskelmassa on esitetty.

Hyvinvointialueiden tehtävien ja velvoitteiden keventäminen on oikeansuuntainen toimi. Tehtävien ja velvoitteiden keventäminen ei kuitenkaan saisi vaarantaa perustason palveluiden vahvistamista, hoitoon pääsyä ja heikentää entisestään hyvinvointialueiden heikkoa talouden tilaa. Velvoittavan lainsäädännön purkamisella tulisi tehdä myös sellaisia muutoksia, jotka parantavat hyvinvointialueiden talouden tasapainotilaa ja lisäävät hyvinvointialueiden talouden sopeuttamismahdollisuuksia. Talousarvioesityksessä rahoitukseen vaikuttavina tehtävälainsäädännön ja asiakasmaksusäädösten muutoksina huomioidut rahoituksen leikkaukset osin heikentävät alueiden talouden tilaa.

Lisätietoja:

Aija Suntioinen
Talousjohtaja
Keski-Suomen hyvinvointialue
puh. 040 185 9985, aija.suntioinen@hyvaks.fi